

“Het stappenplan”

Drie methodes van begrijpend lezen eenduidig aanbieden

NIEUWSBEGRIP

Voor het lezen

Voorspellen:

Bekijk de tekst en let op:

- De titel
- Koppen en tussenkoppen
- Illustraties
- Opvallende woorden

Waar denk je dat de tekst over gaat?

Wat voor soort tekst is het?

Vragen stellen:

Waar verwacht ik in de tekst antwoord op te vinden?

Wat weet ik er al van?

Samenvatten:

Onderstreep belangrijke woorden en signaalwoorden.
Maak aantekeningen in de kantlijn van de tekst.

Afleiden:

Let op verbanden in de tekst.
Wat staat er letterlijk, maar wat bedoelt de schrijver hiermee?

Na het lezen

Tijdens het lezen

Voorspellen:

Klopt mijn voorspelling?
Of gaat het anders?

Vragen stellen:

Stel vragen over het belangrijkste van de tekst:
Wie, Wat, Waar, Wanneer, Waarom, Hoe?

Vragen stellen:

Klopte mijn voorspelling?
Heb ik antwoord gekregen op de vragen die ik voor het lezen gesteld heb?

Verbinden:

Heb ik dit wel eens zelf meegemaakt?
Heb ik hierover al eens meer gehoord?
Heb ik hierover al eens wat gelezen?

Visualiseren:

Welk beeld heb ik hierbij in mijn hoofd?
Wat vind ik hiervan?

Verbinden:

Heb ik dit wel eens zelf meegemaakt?
Heb ik hierover al eens meer gehoord?
Heb ik hierover al eens wat gelezen?

Samenvatten:

Kan ik de tekst samenvatten in:

- In eigen woorden
- Woordveld of mindmap
- Tabel
- Een stroomschema
- Een tijdlijn
- Een venndiagram
- Een boomdiagram

Naam: Sandra Poppelaars

Studentnummer: 2166039

Leerroute: Master Special Educational Needs, Gespecialiseerde Leraar

Jaar: mei 2012

Plaats: Bergen op Zoom

Begeleid door: A. Middelkoop – van Erp

Fontys Opleidingscentrum Speciale Onderwijszorg

Voorwoord

Voor u ligt het onderzoek dat ik, Sandra Poppelaars, uitgevoerd heb in het kader van de opleiding Master SEN Gespecialiseerde Leraar. Sinds schooljaar 2004-2005 ben ik werkzaam op school X in O. In het schooljaar 2010-2011 ben ik met de Master SEN opleiding begonnen. Tijdens deze studieperiode van twee jaar zijn er op school X verschillende verandertrajecten ingezet. Eén van die verandertrajecten is het aanbieden van de nieuwe methodes voor begrijpend lezen. Dit verandertraject heeft vragen bij mij als leerkracht opgeroepen, omdat er een overstap gemaakt is naar drie verschillende methodes van begrijpend lezen, die aangeboden moeten worden. Dit betekent dat op drie verschillende manieren aan begrijpend lezen wordt gewerkt. Daarom staat dit onderzoek in het kader van begrijpend lezen. Ik heb in dit onderzoek geprobeerd om de drie verschillende methodes van begrijpend lezen op een eenduidige manier aan te bieden. Dit is me gelukt door een stappenplan te ontwikkelen. Hiermee heb ik de vragen die bij mij als leerkracht opgeroepen zijn, beantwoord. De drie methodes van begrijpend lezen zijn met elkaar verbonden en worden nu op één manier aangeboden.

Om dit onderzoek te kunnen laten slagen, heb ik hulp gehad. Allereerst wil ik Anouk Middelkoop- van Erp bedanken. Zij heeft altijd met kritische, opbouwende en stimulerende feedback ervoor gezorgd dat ik vooruitgang kon boeken met dit onderzoek. Naast Anouk wil ik ook mijn critical friends Bianca, Judith, Kim en Monique bedanken voor het plaatsen van vragen en tips bij dit onderzoek. Natuurlijk wil ik de leerlingen van groep 7 en 8 van school X bedanken voor hun inzet tijdens de lessen van begrijpend lezen, omdat soms het rooster hiervoor helemaal omgegooid moest worden. Ten slotte wil ik mijn collega Daniëlle Poppelaars-Beyearts bedanken voor het filmen en het invullen van de kijkwijzer. Fijn dat zij hier tijd vrij voor heeft kunnen maken.

Ik wens u veel leesplezier!

Sandra Poppelaars
Lepelstraat, 2012

Inhoudsopgave

Voorwoord	2
Inhoudsopgave	3
Samenvatting	6
Hoofdstuk 1 Aanleiding en probleemstelling	8
1.1 Inleiding	8
1.2 Context van het onderzoek	8
1.3 Relevantie van het onderzoek	8
1.4 Doel van het onderzoek	9
1.5 Doel in het onderzoek	9
1.6 Onderzoeksvraag en deelvragen	9
1.7 Samenvatting	9
Hoofdstuk 2 Theoretische onderbouwing	10
2.1 Inleiding	10
2.2 Drie benaderingen van begrijpend lezen	10
2.3 De methodes Nieuwsbegrip, Kidsweek en Cito Hulpboek Begrijpend Lezen	11
2.4 Visies over het aanleren van strategieën bij begrijpend lezen	11
2.5 Samenvatting	14
Hoofdstuk 3 Onderzoeksmethodologie	15
3.1 Inleiding	15
3.2 Onderzoeksvorm	15
3.3 Data-verzamelingsinstrumenten	15
3.4 Wijze van data-analyse	16
3.5 Betrokkenen van het onderzoek	16
3.6 Triangulatie, validiteit en betrouwbaarheid	17
3.7 Ethische aspecten	17
3.8 Samenvatting	18

Hoofdstuk 4 Data-analyse en presentatie	19
4.1 Inleiding	19
4.2 Datapresentatie en analyse 0-meting en checklist	19
4.2.1 Datapresentatie 0-meting	19
4.2.2 Data-analyse 0-meting	19
4.2.3 Datapresentatie van de checklist	20
4.2.4 Data-analyse checklist	21
4.3 Datapresentatie en analyse voor het stappenplan	21
4.4 Datapresentatie en analyse eindmeting	22
4.4.1 Datapresentatie eindmeting	22
4.4.2 Data-analyse eindmeting	23
4.5 Samenvatting	23
 Hoofdstuk 5 Antwoorden op onderzoeksvraag en conclusies	 24
5.1 Inleiding	24
5.2 Antwoord op de deelvragen	24
5.2.1 Strategieën bij Nieuwsbegrip, Kidsweek en Cito Hulpboek	24
5.2.2 Theorie over het aanbieden van strategieën	24
5.2.3 Hoe is er verband aangebracht tussen de methodes?	25
5.3 Antwoord op de onderzoeksvraag	25
5.4 Conclusies	26
5.5 Aanbevelingen en mogelijk vervolgonderzoek	27
5.6 Toevallige ontdekkingen tijdens het onderzoek	27
5.7 Samenvatting	27
 Hoofdstuk 6 Evaluatie	 28
6.1 Inleiding	28
6.2 Voor het onderzoek	28
6.3 Tijdens het onderzoek	29
6.4 Na het onderzoek	31
 Nawoord	 32
Literatuurlijst	33

Bijlagen

Bijlage 1: Notities beoordeling inspectie	34
Bijlage 2: voorbeeld van een sleutelschema	35
Bijlage 3: verdieping leesstrategieën Förrer en van de Mortel (2010)	36
Bijlage 4: kijkwijzer; observatie lessen begrijpend lezen	38
Bijlage 5: checklist; strategie aanbod in de methode	39
Bijlage 6: kijkwijzer; observatie lessen begrijpend lezen ingevuld maart 2012	41
Bijlage 7: checklist; strategie aanbod in de methode ingevuld	44
Bijlage 8: stappenplan	46
Bijlage 9: kijkwijzer; observatie lessen begrijpend lezen ingevuld april 2012	48

Samenvatting

Op basisschool X hebben de leerkrachten opgemerkt dat de scores voor zowel de methodegebonden toetsen als de Cito toetsen van begrijpend lezen onvoldoende zijn. Ook de inspectie heeft dit geconstateerd (bijlage 1). Dit betekent dat basisschool X sinds het schooljaar 2011-2012 met nieuwe begrijpend leesmethodes is gaan werken. Op dit moment wordt er in groep 4 t/m 8 met drie verschillende methodes van begrijpend lezen gewerkt. Deze methodes worden onafhankelijk van elkaar aangeboden. In dit onderzoek wordt geprobeerd om een samenhang tussen de verschillende methodes te creëren. De onderzoeksvraag die in dit onderzoek centraal staat, is:

Hoe kan ik op school X voor de bovenbouw drie verschillende methodes van begrijpend lezen op een eenduidige manier aanbieden?

Deze onderzoeksvraag is onderverdeeld in drie deelvragen. De aanleiding van het onderzoek en de onderzoeksvraag met deelvragen worden in hoofdstuk één beschreven. In hoofdstuk twee staat de theoretische onderbouwing. Bouwers en van Goor (1997) beweren dat er drie benaderingen van begrijpend lezen zijn. Zij beschrijven de taalkundig-psychologische, de strategische en de cognitief-psychologische benadering. In dit onderzoek wordt gewerkt vanuit de strategische benadering, omdat de methodes die op basisschool X aangeboden worden begrijpend lezen via een strategische benadering aanbieden. De strategieën die de methodes aanbieden worden tevens uiteengezet in het theoretische kader. Vervolgens worden verschillende visies over het aanbieden van strategieën bij begrijpend lezen beschreven. Hierin is een verschil waar te nemen in het aantal en welke strategieën aangeboden zouden moeten worden. Voor dit onderzoek heb ik gekozen voor de strategieën die Förster en van de Mortel (2010) van belang vinden. Daarna wordt in hoofdstuk drie weergegeven op welke manieren onderzocht gaat worden. In dit onderzoek wordt onderzocht door middel van lezen, observeren en bevragen. In het theoretisch kader is de theorie behorend bij dit onderzoek beschreven. Observeren gebeurt aan de hand van een filmopname, die vervolgens geanalyseerd wordt met de kijkwijzer (bijlage 4). Een collega wordt bevraagd door de kijkwijzer ook in te vullen. Er worden twee keer opnames gemaakt, namelijk één keer als 0-meting en één keer als eindmeting. De methodes worden tevens naast elkaar gezet door middel van een checklist (bijlage 5). Alle data die verzameld is met de kijkwijzer en de checklist wordt gepresenteerd en geanalyseerd in hoofdstuk vier. In tabellen is de informatie kort en overzichtelijk weergegeven. Vervolgens worden in hoofdstuk vijf de antwoorden op de deelvragen en onderzoeksvraag geformuleerd. Bij de 0-meting is te zien dat de methodes overeenkomsten hebben met strategieën, maar dat niet alle strategieën bij alle drie de methodes aangeboden worden. Bij de eindmeting, waar gebruik is gemaakt van het nieuwe stappenplan, is te zien

dat alle drie de methodes dezelfde strategieën aanbieden. Verder worden er in hoofdstuk vijf conclusies voor mezelf, als leerkracht, getrokken en worden aanbevelingen voor eventueel verder onderzoek toegelicht.

Ten slotte wordt dit onderzoek in hoofdstuk 6 geëvalueerd. Dit heb ik gedaan aan het de hand van het stappenplan dat ik zelf ontwikkeld heb.

Hoofdstuk 1: Aanleiding en probleemstelling

1.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt de context van mijn onderzoek beschreven. Daarnaast wordt het doel van en in het onderzoek weergegeven. Aan de hand daarvan is mijn onderzoeksvraag tot stand gekomen. Vanuit mijn onderzoeksvraag zijn deelvragen geformuleerd. Deze zijn ook in dit hoofdstuk opgenomen.

1.2 Context van het onderzoek

Sinds september 2004 ben ik werkzaam op school X. Op school X zijn de resultaten van Cito Begrijpend lezen en de methodegebonden toetsen van begrijpend lezen onvoldoende. Dit is ook door de inspectie (bijlage 1) geconcludeerd. Hierdoor is besloten het begrijpend leesonderwijs op school X te veranderen. Dat betekent dat op dit moment op school X in groep 7/8 met drie verschillende methodes van begrijpend lezen gewerkt wordt. De methodes die aangeboden worden zijn: Nieuwsbegrip (CED-groep, 2005), Kidsweek (Young & Connected, 2007) en Cito Hulpboek Begrijpend Lezen (Cito, 2010). Hierna te noemen als Nieuwsbegrip, Kidsweek en Cito Hulpboek Begrijpend Lezen.

1.3 Relevantie van het onderzoek

Drie keer per week wordt gebruik gemaakt van drie verschillende methodes van begrijpend lezen. Deze methodes bied ik vrijwel onafhankelijk van elkaar aan. In mijn instructie probeer ik soms van twee methodes de samenhang aan te geven, doordat sommige strategieën die in beide methodes aangeboden worden elkaar overlappen. Dit gebeurt dan nog veel te weinig en ondoordacht. De derde methode, Cito Hulpboek Begrijpend Lezen, staat hier nog helemaal buiten, omdat ik het moeilijk vind om de relatie met de andere methodes te vinden. Ik vind het vervelend dat het mij als leerkracht niet lukt om een duidelijke samenhang binnen de methodes te vinden.

Op school X ben ik op dit moment degene met de meeste ervaring in de bovenbouw. Hierdoor merk ik dat collega's adviezen aan mij komen vragen over begrijpend lezen. Het gebeurt regelmatig dat ik ook niet precies weet hoe iets aangepakt zou moeten worden. Mijn collega's zijn wel zeer tevreden over de nieuwe methodes van begrijpend lezen. Ik merk dit door het enthousiasme waarmee ze de lessen voorbereiden en dit dan ook weer terugkoppelen naar andere collega's. Zij geven de methodes, net als ik, onafhankelijk van elkaar. Ook zij zouden graag de verschillende strategieën uit de drie methodes van begrijpend lezen op een eenduidige manier aanbieden, omdat ze, net als ik, graag de strategieën van begrijpend lezen in de zaakvakken willen integreren.

1.4 Doel van het onderzoek

In dit onderzoek probeer ik een samenhang te vinden tussen de drie verschillende methodes voor begrijpend lezen. Op school X wordt niet alleen in groep 7/8, maar ook in groep 4,5 en 6 met verschillende methodes van begrijpend lezen gewerkt. Deze leerkrachten geven aan dat zij de methodes ook als loshangende delen zien. Mijn onderzoek zou mijn collega's en mij helpen om meer verbinding te krijgen tussen de verschillende methodes.

De eerste stap voor mij zal zijn dat ik het verband in de aangeboden strategieën tussen alle drie de methodes voor mezelf duidelijk heb. Heb ik het verband tussen de aangeboden strategieën gevonden, dan kan ik dit in mijn instructie terug laten komen. Het vraagt waarschijnlijk veel tijd om de methodes helemaal met elkaar te verbinden, daarom ben ik al tevreden met bijvoorbeeld het uitwerken van één strategie. Ik kan deze strategie in mijn klas terug laten komen bij de verschillende begrijpend leesmethodes, maar ik kan dan ook een koppeling maken met de zaakvakken. Zo geef ik de leerlingen een houvast hoe ze een tekst aan kunnen pakken.

1.5 Doel in het onderzoek

Ik ga me gedurende dit onderzoek richten op de methodes Nieuwsbegrip, Kidsweek en Cito Hulpboek Begrijpend Lezen. Hoe bieden deze methodes begrijpend lezen aan en welk verband kan ik tussen de strategieën vinden.

1.6 Onderzoeksvraag met deelvragen

Mijn onderzoeksvraag luidt:

Hoe kan ik op school X voor de bovenbouw drie verschillende methodes van begrijpend lezen op een eenduidige manier aanbieden?

Deze onderzoeksvraag kan ik onderverdelen in de volgende deelvragen:

- Vanuit welke strategieën wordt begrijpend lezen aangeboden bij Nieuwsbegrip, Kidsweek, Cito Hulpboek ?
- Welke theorie ondersteunt het aanbieden van strategieën bij begrijpend lezen?
- Hoe kan ik een verband aanbrengen in de aangeboden strategieën in de drie verschillende methodes, zodat ik de methodes eenduidig aan kan bieden?

1.7 Samenvatting

In dit hoofdstuk is de aanleiding van dit onderzoek beschreven. Tevens is het doel van en in het onderzoek opgenomen. Ten slotte is dit geformuleerd in een onderzoeksvraag met deelvragen. In het volgende hoofdstuk wordt de theorie behorend bij deze onderzoeksvraag beschreven.

Hoofdstuk 2: Theoretisch kader

2.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt een korte uitleg over drie verschillende benaderingen van begrijpend lezen gegeven. Ik beschrijf waarom en welke benadering ik kies voor dit onderzoek. Vervolgens wordt ingegaan op de verschillende strategieën die in de methodes Nieuwsbegrip, Kidsweek en Cito Hulpboek Begrijpend Lezen aangeboden worden. Ten slotte worden verschillende uitgangspunten vanuit de strategische benadering beschreven.

2.2 Drie benaderingen van begrijpend lezen

Er zijn een drietal benaderingen van begrijpend lezen (Bouwers. H / Goor H. van, 1997). De taalkundig-psychologische, de strategische en de cognitief-psychologische.

De taalkundig-psychologische benadering laat zien dat als je een tekst wilt begrijpen dan zal je eerst de zinnen moeten begrijpen. Om dit te kunnen, maakt een lezer gebruik van syntactische en semantische aanwijzingen. Syntactische aanwijzingen hebben betrekking op de structuur van de zin. En de semantische aanwijzingen zorgen ervoor dat een lezer iets in een zin verwacht te gaan lezen. Een lezer die volgens de taalkundig-psychologische benadering leest, vraagt zich voortdurend af dat hetgeen hij gelezen heeft, klopt met de voorspelling die hij tijdens het lezen gemaakt heeft.

Volgens de leesstrategische benadering zijn er leerlingen die de tekst gelijk begrijpen en er zijn leerlingen die daar hulp, oftewel strategieën voor nodig hebben. Bij de taalkundig-psychologische benadering wordt uitgegaan van het gelijk begrijpen van een tekst. De leesstrategische benadering gaat er vanuit dat leerlingen door middel van directe instructie van leesstrategieën beter leren te begrijpend lezen.

Bij de cognitief-psychologische benadering worden decoderen en begrijpend luisteren als belangrijkste vaardigheden gezien om te kunnen begrijpend lezen. Net zoals bij de taalkundig-psychologische benadering is hier het syntactisch bewustzijn van belang. Tevens speelt bij de cognitief-psychologische benadering het pragmatisch bewustzijn een rol. Het pragmatische bewustzijn is het doorzien van relaties tussen zinnen. Wil er bij een kind sprake zijn van syntactisch en pragmatisch bewustzijn dan moet het kind over meta-linguïstische kennis beschikken. Bij meta-linguïstische kennis wordt van de leerling verwacht dat een zin of woord los gezien kan worden van de betekenis. Meta-linguïstische kennis ontwikkelt niet spontaan, maar door geplande leerprocessen. De cognitief-psychologische benadering vertoont overeenkomsten met de taalkundig-psychologische benadering. De leesstrategische benadering staat er meer buiten. Toch wordt bij de cognitief-psychologische benadering ervan uitgegaan dat er op een later tijdstip leesstrategieën aangeleerd moeten worden (Bouwers. H & Goor H. van, 1997).

In mijn onderzoek ga ik uit van de leesstrategische benadering. Ik kies deze benadering omdat de methodes die aangeboden worden op school X als uitgangspunt het aanleren van leesstrategieën hebben.

2.3 De methodes Nieuwsbegrip, Kidsweek en Cito Hulpboek Begrijpend Lezen

Een didactisch principe van Nieuwsbegrip (CED-groep, 2005) is het aanbieden van strategieën. Hiervoor maken ze gebruik van een stappenplan dat als hulpmiddel dient. In elke les staat telkens één strategie centraal. Er worden vijf strategieën aangeboden. Namelijk; voorspellen, ophelderen van onduidelijkheden, samenvatten, vragen stellen, relaties/verwijswoorden. Een zesde strategie is het visualiseren. Deze strategie wordt ingezet als leerlingen een sleutelschema moeten maken. Voorbeelden van een sleutelschema zijn een woordweb, een tabel, een venndiagram en een tijdbalk. De strategieën die Nieuwsbegrip aanbiedt, zijn onderzocht door Amerikaanse leesonderzoekers van het National Reading Panel. Niet alleen bij Nieuwsbegrip staat het aanleren van strategieën centraal. Kidsweek (Young & Connected, 2007) heeft als leidraad ook het aanbieden van strategieën. Deze methode heeft als motivatie voor het aanbieden van strategieën dat het hulpmiddelen zijn voor leerlingen om een tekst aan te pakken. Vergeleken met Nieuwsbegrip biedt Kidsweek op een andere manier strategieën aan. De strategieën die Kidsweek aanbiedt zijn in de vorm van een vraag gegoten. Het gaat om de volgende strategieën; Waarom wil ik iets gaan lezen? Wat zal ik lezen? Wat weet ik al? Heb ik mijn leesdoel bereikt? Welke vragen heb ik? Wat kan ik verder doen? Wat heb ik gelezen? Beide methodes bieden op een andere manier de strategieën aan. In een les gaan beide methodes uit van strategieën voor, tijdens en na het lezen. In Cito Hulpboek Begrijpend Lezen (Cito, 2010) is weinig terug te vinden over het aanleren van strategieën. Er is wel een koppeling te maken tussen de opdrachten uit het werkboek en de opdrachten bij Nieuwsbegrip. De opdrachten hoofd- en bijzaken zijn te koppelen aan de strategie samenvatten. En in de gemengde opgaven komen opdrachten als ophelderen van onduidelijkheden en relaties/verwijswoorden voor.

2.4 Visies over het aanleren van strategieën bij begrijpend lezen

Voor 1982 werd begrijpend lezen gezien als een tekst lezen en daarna vragen beantwoorden. Er werd niet veel instructie gegeven en als een leerling er niet uit kwam, moest hij maar gewoon goed lezen (Koekebacker, 2010). Dit is veranderd na een proefschrift van C.A.J Aarnoutse in 1982. Hij stelde dat de meest effectieve didactiek van begrijpend lezen bestaat uit het oefenen van leesstrategieën. Hierna staat het aanleren van strategieën centraal.

De laatste jaren is er door onderzoeken bewezen dat er wel instructie nodig is voor begrijpend lezen. Leerlingen moeten leesvaardigheden en leesstrategieën aangeleerd worden. (Dubois- van Walsum I, 2005).

Fielding en Pearson beweren in 1994 dat de grootste veranderingen in het leesonderwijs bij begrijpend lezen plaats gevonden heeft. Vroeger dacht men dat begrijpend lezen vooral technisch lezen met mondelinge taal was. *Comprehension is now viewed as a much more complexing process involving knowledge, experience, thinking en teaching* (Fielding en Pearson p.62). In de loop van de jaren is de mening over begrijpend lezen veranderd. In de instructie van de leerkracht wordt verwacht dat er aandacht aan het aanleren van strategieën besteed wordt.

Bouwers en van Goor (1997) geven aan dat zwakke lezers als passieve lezer gezien kunnen worden. Een zwakke lezer leest een tekst, terwijl een sterke lezer zich controleert tijdens het lezen. Daarom is het voor zwakke lezers van belang dat zij leesstrategieën aanleren. De strategieën die volgens Bouwers en van Goor (1997) aangeleerd zouden moeten worden zijn: het opstellen van een leesdoel, het voorspellen op basis van tekstkenmerken, het activeren van voorkennis, het controleren van leesbegrip, de aandacht richten op belangrijke zaken, het samenvatten en evalueren van de inhoud. Förrer en van de Mortel (2010) zien strategieën als hulpmiddel voor het begrijpen van teksten. Strategieën zorgen ervoor dat de lezer actief blijft lezen. Net als Bouwers en van Goor maken Förrer en van de Mortel een verschil tussen sterke en zwakke lezers. Een goede lezer past leesstrategieën flexibel toe. Terwijl zwakke lezers hier meer sturing voor nodig hebben. Het hangt van de persoonlijke voorkeur van de lezer af wat voor strategieën hij of zij graag inzet. Bouwers en van Goor hebben het alleen over leesstrategieën, terwijl Förrer en van de Mortel uitgaan van sturingsstrategieën, herstelstrategieën en leesstrategieën. Sturingsstrategieën gebruikt een lezer om het leesproces te sturen. Herstelstrategieën gebruikt een lezer wanneer hij tijdens het lezen alinea's, zinnen of woorden niet begrijpt. Leesstrategieën helpt een lezer bij het actief en betrokken lezen van een tekst. In mijn onderzoek richt ik me alleen op het aanleren van leesstrategieën, omdat er met de methodes die op school X gebruikt worden een betere koppeling gemaakt kan worden met leesstrategieën. Er is in de loop de jaren veel onderzoek geweest naar het effect van het gebruik van leesstrategieën. Hierdoor zijn er verschillende meningen ontstaan over welke leesstrategieën nu aangeleerd moeten worden. Förrer en van de Mortel (2010) gaan uit van zes leesstrategieën. Deze leesstrategieën zijn gebaseerd op Fisher, Frey en Lapp (2009). Zij gaan uit van de volgende strategieën; voorspellen, vragen stellen, visualiseren, verbinden, samenvatten en afleiden. Deze strategieën komen overeen met de strategieën van Bouwers en van Goor. Förrer en van de Mortel diepen de verschillende strategieën nog verder uit. Deze verdieping is terug te vinden in bijlage 3.

In een paper noemen Stoeldraijer en Förrer (2008) de volgende leesstrategieën; leesdoel bepalen, voorspellen, gebruik maken van voorkennis over het onderwerp, jezelf vragen stellen tijdens het lezen, visualiseren van de tekst, samenvatten van de tekst, jezelf vragen stellen na het lezen van de tekst. Hierin is, net als bij Nieuwsbegrip en Kidsweek terug te vinden dat strategieën ingezet moeten worden, voor, tijdens en na het lezen. In dit paper zijn

ze van mening dat strategieën een middel zijn om een tekst te begrijpen. De leerkracht moet tijdens de les ervoor zorgen dat de inhoud van de tekst centraal staat. Vergeleken met de hierboven genoemde strategieën is een duidelijk verband weer te geven. Het verschil zit in het verbinden, het vaststellen van een leesdoel en het gebruik maken van de voorkennis. In de vorige paragraaf is genoemd dat Nieuwsbegrip gebaseerd is op het National Reading Panel. Deze leesonderzoekers noemen het aanleren van de volgende strategieën; toezicht op begrip, gebruik maken van grafische en semantische organisatoren (hierbij denken aan woordweb of sleutelschema (bijlage 2)), het beantwoorden van vragen, het genereren van vragen, structuur in de tekst herkennen en samenvatten. (National Reading Panel, 2011)

Vernooy (2007) noemt in zijn artikel weer andere leesstrategieën die op een school aangeboden zouden moeten worden. Hij heeft het over; informatie uit de tekst samenvatten, de belangrijkste informatie kunnen vinden, inhoud van de tekst voorspellen en deze verifiëren, informatie over personen of ideeën afleiden, moeilijke onderdelen van de tekst langzamer lezen of herlezen, de betekenis van onbekende woorden achterhalen, voorkennis activeren, een schema of een web van de inhoud van de tekst maken. Vernooy noemt strategieën die hierboven nog niet beschreven zijn. Het langzamer lezen of herlezen van een tekst en de betekenis van onbekende woorden achterhalen, vallen volgens Förer niet onder leesstrategieën, maar dit zijn sturings- en herstelstrategieën.

Vernooy is het met Stoeldraijer en Förer eens dat de inhoud van de tekst centraal staat en dat leesstrategieën een hulpmiddel zijn om de tekst beter te begrijpen.

Fielding en Pearson (1994) noemen vier componenten waaruit een begrijpend leesles zou moeten bestaan. Eén van die componenten is; teacher-directed instruction in comprehension strategies, oftewel het aanleren van leesstrategie door middel van directe instructie. Fielding en Pearson noemen maar vier strategieën, namelijk; het gebruik maken van achtergrondkennis om afleidingen te kunnen maken, het vinden van de hoofdgedachte, het opzoeken van informatie om een vraag te kunnen beantwoorden, het leren gebruik maken van de kenmerkende structuur van verhalende of informatieve teksten om leerlingen te helpen begrijpend wat ze lezen. Filipiak (2005) heeft een andere mening over leesstrategieën. Leesstrategieën kan je volgens hem voor, tijdens en na het lezen gebruiken. Samenvatten vindt hij geen leesstrategie. Dit in tegenstelling tot Bouwers en van Goor, Förer en van de Mortel en Stoeldraijer. Filipiak is het er wel mee eens dat leesstrategieën een hulpmiddel zijn om de tekst beter te begrijpen. Filipiak gaat uit van vier leesstrategieën.

Hij noemt voorkennis gebruiken, voorspellen, visualiseren en vragen stellen. Het aanleren van leesstrategieën past binnen het inclusief onderwijs. Leerlingen die moeite hebben met het begrijpen van teksten krijgen door middel van leesstrategieën handvaten aangereikt om een tekst beter te leren begrijpen. Zoals ik hierboven geschreven heb, hebben leerlingen een voorkeur voor strategieën die ze graag toepassen. Talige leerlingen zullen bij het visualiseren van een tekst vaak een ander soort schema maken dan meer visueel ingestelde

leerlingen. De leesstrategie laat hier ruimte open om het voor iedere leerling op zijn eigen manier in te vullen.

Verschillende personen hebben onderzoek gedaan naar het aanbieden van strategieën. Er is beschreven waarom het aanbieden van strategieën zinvol is en tevens is geformuleerd welke strategieën minimaal aangeboden zouden moeten worden. In mijn onderzoek wil ik de strategieën die Förrer en van de Mortel (2010) beschrijven gebruiken, omdat deze strategieën duidelijk beschreven worden en ik denk dat deze strategieën de beste aansluiting zullen vinden bij de methodes die op school X aangeboden worden.

2.4 Samenvatting

In dit hoofdstuk is de theorie over het aanleren van strategieën bij begrijpend lezen beschreven. De verschillende strategieën die de methodes van school X aanbieden worden genoemd. Ten slotte zijn verschillende visies en soorten strategieën met elkaar vergeleken. In het volgende hoofdstuk wordt beschreven welke onderzoeksvorm gehanteerd wordt.

Hoofdstuk 3: methodologie

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt beschreven hoe het antwoord gevonden gaat worden op mijn onderzoeksvraag:

Hoe kan ik op school X voor groep 7/8 drie verschillende methodes van begrijpend lezen op een eenduidige manier aanbieden?

De methodologie wordt beschreven. Op welke manier data verzameld gaat worden en waarom er juist voor die manier gekozen is. Vervolgens wordt beschreven hoe de data geanalyseerd gaat worden. Verantwoording van triangulatie, validiteit, betrouwbaarheid en ethische aspecten staan in de laatste twee paragrafen.

3.2 Onderzoeksvorm

Dit praktijkonderzoek wordt uitgevoerd in de vorm van actieonderzoek (Harinck, 2010). Een actieonderzoek is een onderzoek dat gericht is op het handelen van de leerkracht binnen een groep leerlingen. Binnen een actieonderzoek wil de leerkracht zijn professioneel handelen verbeteren. In dit onderzoek bekijk ik eerst welke strategieën van begrijpend lezen ik nu tijdens de les bij de leerlingen aanbied. Vervolgens ga ik onderzoeken hoe ik de verschillende strategieën binnen de verschillende methodes meer eenduidiger aan kan bieden. Daarna ga ik deze werkwijze in de klas uitproberen.

3.3 Data-verzamelingsinstrumenten

Tijdens dit onderzoek neem ik waar door middel van lezen, observeren en bevragen. Door middel van het lezen ga ik onderzoeken welke theorie het aanbieden van strategieën bij begrijpend lezen ondersteunt. Ik ga in de methodes Nieuwsbegrip, Kidsweek en Cito Hulpboek Begrijpend Lezen analyseren welke strategieën zij aanbieden. In het theoretisch kader heb ik verschillende theorieën over het aanleren van strategieën beschreven. Tevens staat in het theoretisch beschreven welke strategieën minimaal aangeboden zouden moeten worden. Ik heb gekozen om de strategieën van Förrer en van de Mortel (2010) als leidraad te nemen. Eerder al heb ik beargumenteerd waarom ik voor deze strategieën kies. Ze zijn duidelijk uitgewerkt en passen het best bij de methodes die nu op school X aangeboden worden. Aan de hand van deze strategieën en Harinck (2010), Kallenberg, Koster, Onstenk en Scheepsma (2011) heb ik de kijkwijzer (bijlage 4) kunnen maken. Observeren ga ik met behulp van een videocamera en de kijkwijzer doen. Met de kijkwijzer analyseer ik welke strategieën bij welke methode aangeboden worden. Ook mijn collega vult de kijkwijzer in.

Hierdoor maak ik gebruik van het middel bevragen. Tevens heb ik een checklist (bijlage 5) gemaakt om te analyseren welke strategieën de methodes aanbieden.

3.4 Wijze van data-analyse

Allereerst wordt van elke methodeles één les gefilmd. Deze les wordt aangeboden zoals begrijpend lezen nu gegeven wordt. Aan de hand van de kijkwijzer (bijlage 4) worden deze lessen geanalyseerd. Zowel mijn collega en ik vullen de kijkwijzer afzonderlijk van elkaar in, daarna zullen we de kijkwijzer bespreken. Deze observatie wordt beschouwd als de 0-meting.

Vervolgens analyseer ik welke strategieën in de methodes aangeboden worden. Ik maak hiervan gebruik van bijlage 5. In bijlage 5 zijn de 6 strategieën opgenomen die volgens Förrer en van de Mortel (2010) belangrijk zijn om aangeboden te worden. Vervolgens zijn de 6 strategieën nog onderverdeeld in voor het lezen, tijdens het lezen en na het lezen.

Doordat bijlage 5 voor alle drie de methodes ingevuld wordt, zijn de overeenkomsten makkelijker te overzien. Nadat de overeenkomsten duidelijk zijn, ga ik één stappenplan maken waarin de strategieën van de drie methodes verweven zitten. Dit stappenplan ga ik introduceren bij de leerlingen. Ik laat de leerlingen het stappenplan zien. Vervolgens vraag ik of ze strategieën in het stappenplan herkennen. Waarschijnlijk zullen ze zien dat het stappenplan een gecombineerd plan is van Nieuwsbegrip en Kidsweek. Onduidelijkheden bespreek ik met de leerlingen. Daarna gaan we twee weken aan de slag met dit nieuwe stappenplan.

Ten slotte wordt van elke methodeles één les gefilmd. In deze les wordt gebruik gemaakt van het nieuwe stappenplan. Deze lessen worden weer met de kijkwijzer geanalyseerd. Ook nu wordt de kijkwijzer weer zowel door mijn collega als mij afzonderlijk ingevuld, daarna zullen we de kijkwijzer bespreken. Deze observatie wordt beschouwd als de eindmeting.

3.5 Betrokkenen van het onderzoek

In dit onderzoek zijn de leerlingen van school X in groep 7/8 en mijn collega die mij filmt en de kijkwijzer invult betrokken. Tevens zijn mijn critical friends, mijn onderzoeksbegeleider en het team van school X betrokken bij dit onderzoek. Ten slotte maak ik zelf ook nog een groot deel uit van dit onderzoek, omdat dit onderzoek gericht is op een verandering in mijn professioneel handelen.

3.6 Triangulatie, validiteit en betrouwbaarheid

Met betrouwbaarheid wordt de herhaalbaarheid en nauwkeurigheid van de meting bedoeld. (Harinck, 2010). Door gebruik te maken van een kijkwijzer is mijn observatie meer betrouwbaar. Deze kijkwijzer kan op verschillende momenten tijdens de instructie van begrijpend lezen ingezet worden. Er is geprobeerd om de kijkwijzer zonder waardeoordelen op te zetten, hierdoor kan eventueel een collega ook gebruik maken van de kijkwijzer. Dit wordt in mijn onderzoek ook toegepast. Na het filmen van de lessen vult zowel mijn collega als ik de kijkwijzer in. Op deze manier zien we of we beide hetzelfde waargenomen hebben. Hierdoor ontstaat er triangulatie in mijn onderzoek. De vragen in de kijkwijzer zijn zo geformuleerd dat alleen enkelvoudige antwoorden mogelijk zijn. Dit maakt mijn onderzoek nauwkeurig. Door de kijkwijzer met mijn onderzoeksbegeleider en critical friends te bespreken ga ik er vanuit dat de kijkwijzer valide is en dat ik hiermee de juiste informatie verkrijg tijdens mijn observatie.

3.7 Ethische aspecten

Mijn onderzoeksgroep bestaat uit 21 leerlingen die in groep 7/8 van school X zitten, mijn collega en ikzelf. Deze groep leerlingen en mijn collega weten wat het doel van mijn onderzoek is. Ik heb hen daarover geïnformeerd en aangegeven dat hun hulp nodig is bij het uitvoeren van mijn onderzoek. De theorie die in mijn theoretische kader staat, is volgens de APA normen in de tekst opgenomen. Tevens is de literatuur lijst volgens APA opgesteld. School X is een kleine school met zes leerkrachten. Al mijn collega's zijn op de hoogte van mijn onderzoek. Ik ga iets onderzoeken wat voor mij interessant is in de klas, maar waar mijn collega's later misschien ook profijt van kunnen hebben. Niet alleen ik bied op dit moment de begrijpend leesmethodes onafhankelijk van elkaar aan, maar dit doen mijn collega's ook. Wanneer ik de methodes meer eenduidig aan kan bieden, kan ik mijn collega's advies geven. Vervolgens kunnen zij mijn aanpak hanteren in hun groep. De observaties die in de klas gedaan worden, worden door middel van een kijkwijzer geanalyseerd. Deze resultaten die uit de kijkwijzer gehaald worden, komen in dit onderzoek te staan. De opnames en de overige kijkwijzers worden na analyse opgenomen in de ruwe data. Tijdens dit onderzoek is het van belang om selecties uit te voeren. Door te selecteren zorg ik er voor dat er geen gegevens achtergehouden worden. Voor dit onderzoek werk ik in een onderzoeksgroep met critical friends. Mijn critical friends zullen mij bevragen, sturen en adviseren om ervoor te zorgen dat ik in mijn onderzoek verder geholpen word. Ik heb een kritische houding naar mijn critical friends, zodat ik ze ook verder op weg kan helpen. Mijn onderzoek zal zeker openbaar gemaakt worden aan mijn collega's, omdat ik hoop dat ik mijn collega's door middel van mijn onderzoek verder kan helpen in de klas.

Mijn onderzoek leidt hopelijk tot onderwijsverbetering. De onderzoeksvraag is door mij zelf bedacht. Zoals in hoofdstuk één al beschreven staat, is het een verlegenheidssituatie die ik zelf graag opgelost zou willen hebben. De directie staat achter mijn keuze. Zij verwachten nadat het onderzoek uitgevoerd is een presentatie aan het team.

3.8 Samenvatting

In dit hoofdstuk is beschreven hoe het onderzoek opgezet gaat worden. Welke instrumenten en personen daar voor nodig zijn. Verder is genoemd hoe dit onderzoek betrouwbaar en valide is. Tevens is weergegeven hoe dit onderzoek aan de ethische aspecten voldoet. In het volgende hoofdstuk worden de resultaten geanalyseerd en gepresenteerd.

Hoofdstuk 4: Data-analyse en presentatie

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt de verzamelde data gepresenteerd en geanalyseerd. Allereerst wordt de data van de 0-meting weergegeven. Vervolgens wordt gepresenteerd welke strategieën in de methodes aangeboden worden. Daarna wordt ingegaan op het ontstaan van het nieuwe stappenplan. Ten slotte wordt de data van de eindmeting weergegeven. Na elke data-presentatie vindt door middel van een samenvatting de data-analyse plaats. Alle data die in dit hoofdstuk beschreven wordt, zijn kwantitatieve gegevens (Harinck, 2010).

4.2 Data presentatie en analyse 0-meting en checklist

In de theoretische onderbouwing, welke ik in hoofdstuk 2 beschreven heb, staan de verschillende strategieën van de verschillende methodes beschreven. Hierin heb ik mijn keuze voor de strategieën van Förrer en van de Mortel (2010) beargumenteerd. Naar aanleiding van deze strategieën heb ik een kijkwijzer voor de geobserveerde lessen (bijlage 4) en een checklist voor het aanbod van strategieën in de methode (bijlage 5) gemaakt.

4.2.1 Data presentatie 0-meting

Van elke methode is één les gefilmd. Naar aanleiding van de opname heeft een collega de kijkwijzer ingevuld. Ik heb later de opname bekeken en de kijkwijzer ingevuld. In de ruwe data is deze opname gecodeerd als “opname 0-meting”. Daarna ben ik met mijn collega in overleg gegaan over de wijze van invullen van de kijkwijzer. In de observatie tussen mijn collega en mij zijn bij de les van Nieuwsbegrip verschillen te zien. Na overleg en bekijken van de video zijn we tot overeenstemming gekomen. Mijn collega heeft de strategie “afleiden” niet waargenomen. Deze strategie staat vermeld op het stappenplan van Nieuwsbegrip en wordt door de leerkracht, tijdens de les benoemd. Dit is waar te nemen op de opname. In onderstaande tabel 1 is weergegeven welke strategieën tijdens de lessen zijn aangeboden.

4.2.2 Data-analyse 0-meting

In onderstaande tabel 1 is af te lezen dat de lessen van de methodes Kidsweek en Nieuwsbegrip veel strategieën aanbieden. Zowel Kidsweek als Nieuwsbegrip bieden “voor het lezen” beide strategieën aan. “Na het lezen” biedt Kidsweek ook alle strategieën aan. Nieuwsbegrip mist bij “na het lezen” de strategie “verbinden”. Cito Hulpboek Begrijpend Lezen biedt alleen “na het lezen” de strategie “vragen stellen” aan. De minste strategieën worden “tijdens het lezen” aangeboden. Kidsweek biedt “tijdens het lezen” alleen de strategie “vragen stellen” aan en Nieuwsbegrip biedt “tijdens het lezen” de strategieën; voorspellen, vragen stellen, samenvatten en afleiden aan.

Tabel 1 – 0-meting; samenvatting van de kijkwijzer

	Kidsweek	Nieuwsbegrip	Cito Hulpboek
Voor het lezen			
Voorspellen	ja	ja	nee
Vragen stellen	ja	ja	nee
Tijdens het lezen			
Voorspellen	nee	ja	nee
Vragen stellen	ja	ja	nee
Visualiseren	nee	nee	nee
Verbinden	ja	nee	nee
Samenvatten	nee	ja	nee
Afleiden	nee	ja	nee
Na het lezen			
Vragen stellen	ja	ja	ja
Verbinden	ja	nee	nee
Samenvatten	ja	ja	nee

4.2.3 Datapresentatie van de checklist

De checklist voor het aanbod van de strategieën in de methode is ingevuld voor Kidsweek (bijlage 7). Tevens is deze checklist ingevuld voor de methode Nieuwsbegrip. (bijlage 7). De checklist bij Nieuwsbegrip is via twee invalshoeken ingevuld. Ten eerste is gebruikt gemaakt van het stappenplan waar de leerlingen mee werken. Er is geanalyseerd welke strategieën in het stappenplan opgenomen zijn. En ten tweede staat er in de handleiding beschreven welke strategieën aangeboden worden. Ten slotte is de checklist voor het aanbod van de strategieën in de methode ingevuld voor Cito Hulpboek Begrijpend Lezen (bijlage 7). De resultaten hiervan zijn in een tabel weergegeven.

Tabel 2 – samenvatting van de checklist

	Kidsweek	Nieuwsbegrip	Cito Hulpboek
Voor het lezen			
Voorspellen	ja	ja	nee
Vragen stellen	ja	ja	nee
Tijdens het lezen			
Voorspellen	nee	ja	nee
Vragen stellen	ja	ja	nee
Visualiseren	nee	nee	nee
Verbinden	ja	nee	nee
Samenvatten	nee	ja	nee
Afleiden	nee	ja	nee
Na het lezen			
Vragen stellen	ja	ja	ja
Verbinden	ja	nee	nee
Samenvatten	ja	ja	ja

4.2.4 Data-analyse van de checklist

In bovenstaande tabel 2 is af te lezen dat in de methode Kidsweek en Nieuwsbegrip de meeste strategieën aangeboden worden. Bij beide methodes worden de strategieën “voor het lezen” aangeboden. Bij Kidsweek worden alle strategieën “na het lezen” aangeboden. Nieuwsbegrip mist hierin de strategie “verbinden”. De meeste winst is te behalen bij het aanbieden van de strategieën “tijdens het lezen”. Cito Hulpboek Begrijpend Lezen biedt alleen de strategieën “vragen stellen” en “samenvatten” aan “na het lezen”.

Vergelijk ik tabel 1 met tabel 2 dan zijn vooral overeenkomsten te zien. Tijdens de observatie van een methodeles van Kidsweek zijn op de strategie “verbinden” na alle strategieën waargenomen. De methode biedt de strategie “verbinden” wel aan, maar is niet te zien geweest in de observatie van de les. De methode Nieuwsbegrip heeft in de geobserveerde methodeles alle strategieën aan de orde laten komen, die volgens de methode ook aangeboden zouden moeten worden. Cito Hulpboek Begrijpend Lezen heeft in de geobserveerde methodeles maar één strategie aangeboden, terwijl in de methode “na het lezen” twee strategieën aangeboden kunnen worden.

In tabel 1 en 2 is waar te nemen dat alle drie de methodes samen bijna alle strategieën aanbieden. Alleen de strategie “visualiseren” wordt in alle drie de methodes niet genoemd. In hoofdstuk 5 beschrijf ik hoe en waarom ik deze strategie toch op wil nemen in het stappenplan. Hiervoor heb ik gebruik gemaakt van theorie.

4.3 Datapresentatie en analyse voor het stappenplan

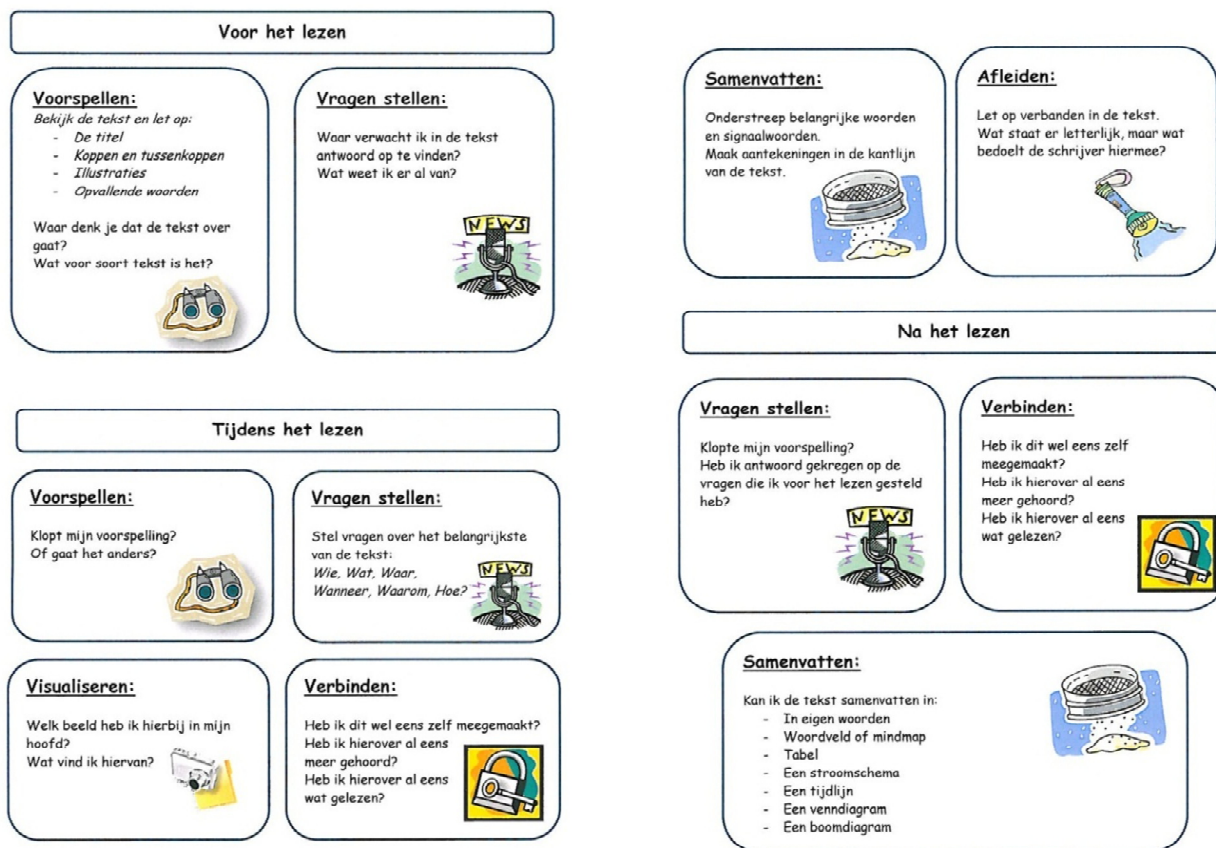
Het maken van een stappenplan behoort tot de manier van werken bij Nieuwsbegrip. Voor het maken van een nieuw stappenplan heb ik de strategieën van Förrer en van de Mortel (2010) als leidraad genomen. Het betreft de volgende strategieën: voorspellen, vragen stellen, visualiseren, verbinden, samenvatten en afleiden. De strategieën kunnen voor, tijdens of na het lezen aangeboden worden. Met de strategieën die aangeboden worden bij de methodes van Nieuwsbegrip en Kidsweek heb ik het nieuwe stappenplan (bijlage 8) kunnen ontwikkelen. Alleen de strategie visualiseren wordt in de drie methodes niet aangeboden. Om deze strategie in te vullen op het stappenplan heb ik gebruik gemaakt van de theorie van Förrer en van de Mortel (2010). Het nieuwe stappenplan is vrij uitgebreid geworden. Hierdoor neemt het 2 A4 bladen in beslag. De leerlingen hebben het nieuwe stappenplan op 1 A4 blad gekregen, omdat de 2 A4 bladen afgedrukt zijn als A5.

Het nieuwe stappenplan (afbeelding 1) is bij de leerlingen geïntroduceerd. Daarna is het stappenplan bij de leerlingen uitgedeeld met de opdracht om het te bekijken. Vervolgens heb ik de leerlingen gevraagd of het stappenplan bekend voorkomt. De leerlingen hebben verteld dat ze de stappen van het stappenplan ook terug zien bij Nieuwsbegrip en Kidsweek.

Onduidelijkheden heb ik met de leerlingen besproken. Daarna zijn we de lessen van begrijpend lezen met behulp van het stappenplan gaan uitvoeren.

4.4 Datapresentatie en analyse eindmeting

Na het introduceren van het nieuwe stappenplan (bijlage 8) heb ik het stappenplan gebruikt bij het geven van begrijpend lees lessen van de methodes Kidsweek, Nieuwsbegrip en Cito Hulpboek Begrijpend Lezen. Het stappenplan is de leidraad van de lessen geworden.

Afbeelding 1 - stappenplan

4.4.1 Datapresentatie eindmeting.

Ik heb voor elke methode twee maal geoefend met het stappenplan. Vervolgens zijn de daaropvolgende lessen gefilmd. Aan de hand van de opname hebben mijn collega en ik de kijkwijzer (bijlage 4) afzonderlijk ingevuld. In de ruwe data is deze opname gecodeerd als "opname eindmeting". De resultaten van deze observatie zijn af te lezen in tabel 3. In de observatie tussen mijn college en mij zijn bij de eindmeting geen verschillen te zien of een strategie wel of niet aangeboden is. Er bestaat wel een verschil tussen wie de strategie initieert. Tijdens de lessen kan zowel de leerling als de leerkracht de strategie als eerst benoemen of gebruiken.

tabel 3 – eindmeting: samenvatting van de kijkwijzer

	Kidsweek	Nieuwsbegrip	Cito Hulpboek
Voor het lezen			
Voorspellen	ja	ja	ja
Vragen stellen	ja	ja	ja
Tijdens het lezen			
Voorspellen	ja	ja	ja
Vragen stellen	ja	ja	ja
Visualiseren	ja	ja	ja
Verbinden	ja	ja	ja
Samenvatten	ja	ja	ja
Afleiden	ja	ja	ja
Na het lezen			
Vragen stellen	ja	ja	ja
Verbinden	ja	ja	ja
Samenvatten	ja	ja	ja

4.4.2 Data-analyse eindmeting

In bovenstaande tabel is af te lezen dat voor zowel de methode Kidsweek, Nieuwsbegrip en Cito Hulpboek Begrijpend Lezen alle strategieën aangeboden worden tijdens de lessen. Vergelijk ik deze tabel met tabel 1, dan zijn bij Kidsweek de strategieën voorspellen, visualiseren, verbinden, samenvatten en afleiden nieuwe strategieën die aangeboden worden “tijdens het lezen”. Bij Nieuwsbegrip zijn “visualiseren” en “verbinden” de nieuwe strategieën “tijdens het lezen”. En de strategie “verbinden” is nieuw voor “na het lezen”. Het grootste verschil is te zien bij Cito Hulpboek. Daar zijn alle strategieën “voor” en “tijdens het lezen” nieuw. Ook zijn de strategieën “verbinden” en “samenvatten” nieuw bij “na het lezen”. Vergelijk ik tabel 3 met tabel 2, dan zijn er twee overeenkomsten meer waar te nemen. Namelijk bij de methode Kidsweek en Cito Hulpboek. De methode Kidsweek biedt alle strategieën al “voor” en “na het lezen” aan. De strategieën voorspellen, visualiseren, samenvatten en afleiden zijn de nieuwe strategieën die aangeboden worden “tijdens het lezen”. Bij Cito Hulpboek zijn alle strategieën “voor” en “tijdens het lezen” nieuw. De strategieën vragen stellen en samenvatten worden, volgens tabel 2, “na het lezen” aangeboden. Dan is vergeleken met tabel 3 alleen de strategie “verbinden” de nieuwe strategie “na het lezen”.

4.5 Samenvatting

In dit hoofdstuk is de datapresentatie van de 0-meting, de analyse van de methodes en de eindmeting weergegeven. Vervolgens is er na elke presentatie een data-analyse beschreven. Tevens is de datapresentatie en analyse van het nieuwe stappenplan weergegeven. In het volgende hoofdstuk worden de antwoorden op de deelvragen en onderzoeksvraag vermeld.

Hoofdstuk 5: Antwoord op onderzoeksvraag en conclusies

5.1 Inleiding

In dit onderzoek luidt de onderzoeksvraag:

Hoe kan ik op school X voor de bovenbouw drie verschillende methodes van begrijpend lezen op een eenduidige manier aanbieden?

Deze onderzoeksvraag is uitgesplitst in drie deelvragen. De deelvragen zullen in dit hoofdstuk beantwoord worden op basis van de literatuur uit hoofdstuk twee en de data uit hoofdstuk vier. Naar aanleiding van de antwoorden op de deelvragen kan het antwoord op de onderzoeksvraag geformuleerd worden.

5.2 Antwoord op de deelvragen

In de volgende paragrafen worden de antwoorden op de deelvragen weergegeven. De deelvragen van dit onderzoek zijn; Vanuit welke strategieën wordt begrijpend lezen aangeboden bij Nieuwsbegrip, Kidsweek, Cito Hulpboek?, Welke theorie ondersteunt het aanbieden van strategieën bij begrijpend lezen?, Hoe kan ik een verband aanbrengen in de aangeboden strategieën in de drie verschillende methodes, zodat ik de methodes eenduidig aan kan bieden? Deze vragen worden achtereenvolgens beantwoord.

5.2.1 Strategieën bij Nieuwsbegrip, Kidsweek en Cito Hulpboek

In de theoretische onderbouwing in hoofdstuk 2 wordt voor elke methode afzonderlijk beschreven welke strategieën aangeboden worden. Nieuwsbegrip biedt de volgende strategieën aan: voorspellen, ophelderen van onduidelijkheden, samenvatten, vragen stellen, relaties/verwijswoorden en visualiseren. Kidsweek biedt de strategieën in vraagvorm aan, namelijk; Waarom wil ik iets gaan lezen? Wat zal ik lezen? Wat weet ik al? Heb ik mijn leesdoel bereikt? Welke vragen heb ik? Wat kan ik verder doen? Wat heb ik gelezen? De methode Cito Hulpboek leert geen strategieën aan. De opdrachten uit het werkboek hebben een koppeling met opdrachten bij Nieuwsbegrip. De opdrachten hoofd- en bijzaken passen onder de strategie “samenvatten”. En in de gemengde opgaven komen opdrachten als ophelderen van onduidelijkheden en relaties/verwijswoorden voor.

5.2.2 Theorie over het aanbieden van strategieën

In de theoretische onderbouwing in hoofdstuk 2 wordt beschreven dat Bouwers en van Goor (1997) uitgaan van drie benaderingen van begrijpend lezen. Daar is de strategische benadering er één van. Fielding en Pearson (1994), Bouwers en van Goor (1997), Förrer en van de Mortel (2010) en Vernooy (2007) vinden het aanleren van strategieën bij begrijpend

lezen van belang. Ondanks dat ze het van belang vinden, bieden ze niet allemaal dezelfde strategieën aan. Hierin is een duidelijk verschil waar te nemen.

In dit onderzoek heb ik gebruik gemaakt van de strategieën die Förrer en van de Mortel (2010) van belang vinden om aan te bieden. Het gaat hierbij om leesstrategieën die leerlingen helpen om de tekst beter te begrijpen. De strategieën die dan aangeleerd zouden moeten worden zijn; voorspellen, vragen stellen, visualiseren, verbinden, samenvatten en afleiden.

5.2.3 Hoe is er verband tussen de methodes aangebracht?

In hoofdstuk 4 is de verkregen data voor dit onderzoek beschreven. Er is een kijkwijzer (bijlage 4) en een checklist (bijlage 5) gemaakt met als leidraad de strategieën van Förrer en van de Mortel. De kijkwijzer is voor alle drie de methodes tijdens een 0-meting ingevuld. In tabel 1 zijn de waarnemingen samengevat. Tevens zijn de verschillende methodes naast elkaar gezet door middel van het invullen van de checklist. De resultaten hiervan zijn terug te vinden in bijlage 7. In tabel 2 zijn deze waarnemingen samengevat. Door de strategieën van de methodes in de tabellen samen te vatten is waar te nemen wat de overeenkomsten van de verschillende methodes zijn. In tabel 2 is waar te nemen dat bij Kidsweek en Nieuwsbegrip bijna alle strategieën samen aangeboden worden. Cito Hulpboek Begrijpend Lezen biedt weinig strategieën aan.

In de data van hoofdstuk 4 is tevens beschreven dat ik een nieuw stappenplan (bijlage 8) ontwikkeld heb met behulp van strategieën van Förrer en van de Mortel als leidraad. Dit stappenplan is ingevuld met de strategieën die de methode Nieuwsbegrip en Kidsweek aanbieden. De strategie “visualiseren” wordt in alle drie de methodes niet aangeboden, terwijl Förrer en van de Mortel beweren dat deze strategie wel aangeboden moet worden, omdat door te visualiseren de lezer de tekst verbindt met zijn eigen wereld. Hierdoor raakt de lezer betrokken bij de tekst. Dit verbetert weer het tekstbegrip, het plezier in lezen en hij onthoudt meer van wat hij leest. Om deze strategie in het stappenplan in te vullen heb ik gebruik gemaakt van Förrer en van de Mortel (2010).

Door één stappenplan te maken, dat tijdens alle lessen gebruikt wordt, heb ik een verband aangebracht in de aangeboden strategieën van de drie verschillende methodes.

5.3 Antwoord op de onderzoeksvraag

Hoe kan ik op school X voor de bovenbouw drie verschillende methodes van begrijpend lezen op een eenduidige manier aanbieden?

Het antwoord op de onderzoeksvraag is terug te leiden naar paragraaf 4.4 waarin de data-analyse en presentatie van de eindmeting worden beschreven. Voor de eindmeting is van

elke methode één les gefilmd. Tijdens deze lessen is gebruikt gemaakt van het nieuwe stappenplan. Aan het eind van deze lessen is een kijkwijzer ingevuld. De samenvatting van deze kijkwijzer is terug te vinden in tabel 3. In tabel 3 is af te lezen dat alle drie de methodes dezelfde strategieën tijdens de lessen aangeboden hebben. Door het nieuwe stappenplan als leidraad te gebruiken bij de lessen van de methodes is het mogelijk om de drie verschillende methodes op een eenduidige manier aan te bieden.

5.4 Conclusie

Terugkijkend op de geformuleerde antwoorden van de deelvragen en onderzoeksvraag kom ik tot de volgende conclusies.

In hoofdstuk 1 heb ik beschreven dat een doel van dit onderzoek is een verband te vinden tussen de drie verschillende methodes, zodat de methodes eenduidig aangeboden kunnen worden. Het doel in het onderzoek is de aandacht richten op de methodes Nieuwsbegrip, Kidsweek en Cito Hulpboek Begrijpend Lezen. Om erachter te komen op welke wijze deze methodes de strategieën aanbieden aan de leerlingen.

In de theoretische onderbouwing is beschreven dat onder andere Fielding en Pearson (1994), Bouwers en van Goor (1997), Förrer en van de Mortel (2010) en Vernooij (2007) bij begrijpend lezen een voorstander zijn voor het aanbieden van strategieën zijn. Tevens staat hierin beschreven welke strategieën Nieuwsbegrip, Kidsweek en Cito Hulpboek Begrijpend Lezen aanbieden. Ik weet nu, dat niet alleen de methodes Nieuwsbegrip, Kidsweek en Cito Hulpboek Begrijpend Lezen strategieën aanbieden, maar dat verschillende personen, zoals hierboven beschreven, achter het aanbieden van strategieën bij begrijpend lezen staan. Een verschil is waar te nemen in de hoeveelheid en welke soorten strategieën aangeboden worden. Voor dit onderzoek heb ik gekozen voor de strategieën van Förrer en van de Mortel (2010). Ik heb voor deze strategieën gekozen, omdat degene die zij aanbieden de meeste overlap hebben met de strategieën bij Nieuwsbegrip en Kidsweek. Een andere reden waarom ik voor deze strategieën gekozen heb, is dat de strategieën van Förrer en van de Mortel (2010) duidelijk beschreven zijn. Het moet duidelijk zijn wat met welke strategie bedoeld wordt. Ik vind het belangrijk om een keuze te maken in het aantal en welke strategieën die aangeboden moeten worden. Omdat ik nu weet dat als ik de drie verschillende methodes eenduidig aan wil bieden met behulp van strategieën, ik bij elke methode dezelfde strategieën toe moet passen. In het doel van het onderzoek staat tevens beschreven dat er al een winst behaald is, als het eenduidig maken gelukt zou zijn met één strategie. Het is me zelfs gelukt om, alle strategieën die ik belangrijk vind, uit te werken.

Ik heb alle strategieën uitgewerkt in het nieuwe stappenplan. Dit stappenplan is de leidraad van mijn lessen bij begrijpend lezen geworden. Ik gebruik het stappenplan bij alle lessen van begrijpend lezen, hierdoor worden de verschillende methodes nu eenduidig aangeboden.

Ik wilde de leerlingen een houvast geven om een tekst aan te pakken en die heb ik ze gegeven met dit stappenplan. Het is zelfs mogelijk om het stappenplan in te zetten voor andere teksten, dus bijvoorbeeld ook bij de zaakvakken.

5.5 Aanbevelingen en mogelijk vervolgonderzoek

In het stappenplan zijn afbeeldingen opgenomen. Elke afbeelding behoort tot een bepaalde strategie. Ik heb er bewust voor gekozen om deze afbeeldingen op te nemen. Wanneer de leerlingen vanaf groep 5 met dit stappenplan aan de slag gaan, zullen ze in groep 7 en 8 weten hoe het stappenplan werkt. Het stappenplan kan dan verkort weergegeven worden met alleen de afbeeldingen. Tevens kan de leerkracht de afbeelding in de klas benoemen met “denk aan de zeef” en de leerlingen zullen, als ze de afbeeldingen gekoppeld hebben aan de strategieën, weten wat de leerkracht hiermee bedoeld.

In dit onderzoek zijn de leesstrategieën bij begrijpend lezen eruit gelicht. Voor begrijpend lezen kunnen andere strategieën gebruikt worden, namelijk herstel- of stuurstrategieën. In een vervolgonderzoek kan een stappenplan ontwikkeld worden voor herstel- en of stuurstrategieën.

5.6 Toevallige ontdekking tijdens het onderzoek

In de kijkwijzer (bijlage 4) is niet alleen opgenomen of de strategie wel of niet aangeboden wordt, maar er wordt ook gevraagd wie de strategie initieert. Dit kan zowel leerling als de leerkracht zijn. In de ingevulde kijkwijzers van de 0-meting, welke opgenomen zijn in de ruwe data, is af te lezen dat de vooral de leerkracht de strategieën initieert. Bij de ingevulde kijkwijzers van de eindmeting, welke ook opgenomen zijn in de ruwe data, is waar te nemen dat de leerling de meeste strategieën initieert. Dit kan aangeven dat de leerlingen de strategieën actiever toe gaan passen.

5.7 Samenvatting

In dit hoofdstuk zijn de antwoorden op de deelvragen en de onderzoeksvraag geformuleerd. Tevens zijn daaruit conclusies getrokken. Er zijn aanbevelingen en een mogelijke vervolgonderzoek genoteerd. Ten slotte is een toevallige ontdekking tijdens het onderzoek weergegeven. In het volgende hoofdstuk wordt de evaluatie van het gehele onderzoeksproces beschreven.

Hoofdstuk 6. Evaluatie

6.1 Inleiding

In dit hoofdstuk ga ik evalueren hoe dit onderzoek verlopen is en wat dat voor mij betekent. Ik maak daarbij gebruik van het stappenplan dat ik voor dit onderzoek gemaakt heb. Hierbij wordt ingegaan op “voor het onderzoek”, “tijdens het onderzoek”, en “na het onderzoek”. Tevens maak ik gebruik van de strategieën die bij de verschillende fases horen.

6.2 Voor het onderzoek

In september 2011 ben ik met dit onderzoek gestart. Aan het begin van dit onderzoek heb ik een voorspelling gedaan voor het uitvoeren van dit onderzoek. De voorspellende gedachten zijn nieuwsgierigheid, enthousiasme en onzekerheid. Nieuwsgierigheid, omdat ik benieuwd ben naar hoe het mij zal vergaan als onderzoeker. Ik ben enthousiast, want ik wil iets nieuws gaan ontdekken. Het heeft mij ook onzeker gemaakt; wat wil ik nu gaan onderzoeken? Na gesprekken met mijn onderzoeksbegeleider en critical friends is het mij gelukt om tot een onderwerp te komen. Begrijpend lezen is op dat moment een vak wat bij mij als leerkracht vragen oproept. Ik wil het graag anders aanpakken, maar ik weet nog niet hoe. Ik heb voor mezelf een tijdschema gemaakt met wanneer ik wat zou gaan doen. Ik hoop dat dit ervoor zorgt dat mijn onzekerheid afneemt.

Vervolgens heb ik mezelf de volgende vraag gesteld; wat wordt mijn onderzoeksvraag? Om tot een onderzoeksvraag te komen, is het belangrijk dat duidelijk is welk doel aan het eind behaald zou moeten worden. Het onderwerp begrijpend staat vast, maar wat wil ik bereiken? Ik ben nagegaan hoe het komt dat begrijpend lezen bij mij vragen oproept. Ik ben uitgekomen bij te lage scores voor begrijpend lezen en de drie methodes die aangeboden moeten worden, maar waar totaal geen verband in zit. Allereerst is het de bedoeling geweest om aan de lage scores van begrijpend lezen te werken. Dit onderwerp is erg uitgebreid en te groot voor dit onderzoek. Ten slotte kunnen de scores van begrijpend lezen niet omhoog, als de leerkracht niet overweg kan met de drie verschillende methodes. Dit alles heeft tot de volgende onderzoeksvraag geleid:

Hoe kan ik op school X voor de bovenbouw drie verschillende methodes van begrijpend lezen op een eenduidige manier aanbieden?

De start van dit onderzoek, is te lezen in hoofdstuk één.

6.3 Tijdens het onderzoek

Deze voorspellende gevoelens zijn gedurende het onderzoek niet verdwenen. Mijn nieuwsgierigheid heeft ervoor gezorgd dat ik op zoek ben gegaan naar theorie. Over begrijpend lezen is genoeg theorie te vinden. Ik heb ervoor gezorgd dat ik alleen hetgeen gebruikt heb, wat binnen mijn onderzoeksdomein past. Ik heb geleerd om in inhoudsopgaves van boeken te kijken en scannend te lezen, zodat ik alleen hetgeen gelezen heb wat ik voor mijn onderzoek kan gebruiken. Door de nieuwsgierigheid heb ik steeds ontdekkingen gedaan. Door deze ontdekkingen is mijn enthousiasme vergroot. Ondanks deze positieve instelling, is de onzekerheid niet geheel weggegaan. Mijn onderzoeksbegeleider en critical friends hebben hier een belangrijke rol in gehad. Zij hebben door het geven van feedback ervoor gezorgd dat ik het gevoel heb gehad dat ik op de juiste manier bezig ben.

De vragen die ik tijdens het onderzoek gesteld heb; *wie* zijn voor het aanbieden van strategieën?, *wat* zijn de strategieën die aangeboden worden?, *waar* vind ik theorie over het aanbieden van strategieën?, *wanneer* is het begrijpend leesonderwijs veranderd?, *waarom* moeten er strategieën aangeboden worden bij begrijpend lezen?. De antwoorden op deze vragen zijn terug te vinden in het theoretisch kader. Ik heb geen moeite gehad met het vinden van theorie. Ik heb het wel lastig gevonden om verbanden tussen de verschillende theorieën te leggen en alles zo kort mogelijk proberen weer te geven. Uiteindelijk is het gelukt om verbanden tussen de verschillende theorieën te leggen. Ik heb de strategieën van begrijpend lezen bij elke theoreticus als leidraad genomen en deze heb ik met elkaar vergeleken. In hoofdstuk 3 is de vraag; “hoe ga ik onderzoeken?” beantwoord. Hoofdstuk 3 is een belangrijk hoofdstuk van dit onderzoek, omdat hierin de basis van het onderzoek gelegd wordt. Het moet eerst duidelijk zijn hoe iets onderzocht moet worden, voordat het kan gebeuren. Ik heb het moeilijk gevonden om goed te omschrijven hoe ik wil gaan onderzoeken. In mijn hoofd weet ik dan wat ik van plan ben, maar dan vind ik het nog niet zo makkelijk om het op papier te zetten.

In dit hoofdstuk vier zijn de beelden van dit onderzoek gevormd. Allereerst heb ik drie lessen gefilmd als 0-meting. Ik heb het niet vreemd gevonden om mezelf op de opname te zien. Ik heb mezelf gezien, zoals ik denk voor de klas te staan. Na deze lessen heb ik een kijkwijzer ingevuld. Het ontwikkelen van een kijkwijzer heeft wat denk tijd in beslag genomen. Mijn onderzoek gaat over het aanbieden van strategieën bij begrijpend lezen en dat moet dan geobserveerd worden. Uiteindelijk heb ik ervoor gekozen om de strategieën van Förrer en van de Mortel (2010) als leidraad te nemen. Daarna is het gelukt om een kijkwijzer te ontwikkelen.

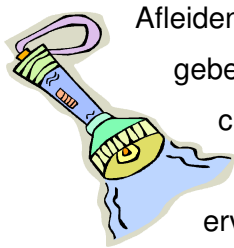

Na de 0-meting heb ik moeten bedenken op welke manier ik een verband aan zou kunnen brengen voor de drie methodes van begrijpend lezen. De manier waarop ik dit aan zou gaan pakken, is voor mij gelijk duidelijk. Ik vind de manier van het werken met een stappenplan bij Nieuwsbegrip erg handig, omdat het stap voor stap aangeeft wat er gedaan moet worden. Zo'n stappenplan wil ik gaan ontwikkelen, maar dan met de strategieën van Förrer en van de Mortel als leidraad. Nadat het stappenplan ontwikkeld is, wordt de eindmeting gefilmd. Voor deze opnames ben ik zenuwachtig, omdat dit laat zien of het stappenplan tot het gewenste resultaat heeft geleid. Ik merk tijdens de lessen dat het stappenplan, ondanks dat ik ermee geoefend heb, het nog niet een automatisme geworden is. Door gebruik te maken van het stappenplan vind ik dat ik een duidelijk verband heb aangebracht tussen de verschillende methodes.

De data van de opnames is samengevat in tabellen, zodat het overzichtelijk en makkelijk af te lezen is. Niet alleen bij de analyse van de data is samengevat. Het gehele onderzoek wordt hetgeen wat relatie heeft tot de onderzoeksvraag en wat belangrijk is genoteerd. Ik heb er geen moeite mee gehad om te schrappen in mijn onderzoek. Ik vind dat hetgeen ik gedaan heb, steeds gerelateerd aan mijn onderzoeksvraag is geweest. Aan het begin van het onderzoek heb ik van de onderzoeksbegeleider meegekregen dat het belangrijk is om binnen de kaders van het onderzoek te blijven. Ik vind dat ik dat goed gedaan heb. Hetgeen wat mij hierbij geholpen heeft is dat gedurende het gehele onderzoek een memo-blaadje op het beeldscherm van mijn laptop heeft gestaan. Deze heeft mij telkens aan de kaders van mijn onderzoek herinnerd.

Hoe kan ik op school X voor de bovenbouw drie verschillende methodes van begrijpend lezen op een eenduidige manier aanbieden?

Afleiden, lezen wat er letterlijk staat, maar wat bedoelt de schrijver hiermee, gebeurt met behulp van de critical friends. Tijdens dit onderzoek hebben mijn critical friends steeds kritisch mijn onderzoek gelezen. Met de tips en feedback is het mij gelukt om verder te komen. Dit heb ik als zeer prettig ervaren, omdat het telkens een bevestiging geeft of ik goed bezig ben of waar ik juist iets aan moet veranderen. Ook heb ik als critical friend feedback en tips geplaatst bij de andere onderzoeken. In het begin van het onderzoek heb ik moeite gehad met het geven van feedback. Voor mezelf is dan nog niet duidelijk wat van mij verwacht wordt. Hoe kan ik dan feedback geven aan anderen? Langzamerhand zit je steeds meer in het onderzoek en is de bedoeling duidelijk. Dan is het mogelijk om bij de critical friends feedback te plaatsen. Ik heb telkens geprobeerd om de onderzoeken kritisch door te lezen en alles wat voor mij onduidelijk is, heb ik opgemerkt. Ik heb gemerkt dat ik gegroeid ben in het geven van feedback, omdat het me steeds makkelijker af is gegaan.

6.4 Na het onderzoek

Ik heb na dit onderzoek antwoord gekregen op mijn onderzoeksvraag en deelvragen. Het is een ervaring geweest om als onderzoeker aan onderzoek te werken. Dit heb ik nog nooit zo uitgebreid gedaan. Ik heb er veel van

geleerd. Ik kan theorie vinden bij een onderwerp en dan selecteren wat belangrijk is. Ik weet nu dat het belangrijk is om eerst na te denken hoe onderzocht gaat worden. Ik kan een kijkwijzer inzetten en gebruiken. En ik kan informatie verzamelen en analyseren.

Het belangrijkste wat ik gedurende dit onderzoek geleerd heb, is dat theorie een basis is om iets te onderzoeken. Theorie koppel je aan praktijk en jezelf. Een andere belangrijke ontwikkeling, is de ontwikkeling in het geven van feedback. Ik kan zakelijk en kritisch naar verslagen kijken en het lukt me snel om waardeoordelen eruit te halen.

Nawoord

Met tevredenheid kan ik dit onderzoek afsluiten. Ik heb er met enthousiasme aan gewerkt. Het heeft voor mij als leerkracht echt iets opgeleverd. Daarom zal ik met veel plezier de conclusie van dit onderzoek willen delen met mijn collega's, zodat ook zij aan de slag kunnen met het stappenplan.

In de bijlagen zijn niet alle ingevulde kijkwijzers opgenomen. De kijkwijzers zijn wel verwerkt in de tabellen. Toch zijn ze terug te vinden in de ruwe data. Bij de ruwe data zijn ook de filmopnames toegevoegd. Deze zijn op te vragen bij de onderzoeker.

Literatuurlijst

Ahlens L. / van de Mortel K. (2009). *Begrijpend lezen. Een doorgaande lijn van groep 1 tot en met groep 8*. Amersfoort: CPS onderwijsontwikkeling en advies.

Boerman R. (2008) Ethische uitgangspunten bij praktijkonderzoek. *Portal Fontys OSO*

Bouwers H. / van Goor H. (1997). *Problemen met begrijpend lezen*, Baarn: Hbuitgevers

CED-groep Rotterdam. (2012, januari). Handleiding. *Algemene Handleiding Nieuwsbegrip (XL)*. Rotterdam: CED-groep Rotterdam.

Dubois- van Walsum, I. (2005) Begrijpend lezen, *OBN, januari 2005*.

Fielding G. en Pearson P (1994) Synthesis of research / Reading Comprehension: What works, *Educational Leadership Teaching for understanding*, 5, 62-68

Filipiak P (2005) Begrijpend lezen Leren lezen met leesstrategieën, *JSW*, juni 2005

Förrer M. en van de Mortel K. (2010) *Lezen... denken... begrijpen! Handboek begrijpend lezen in het basisonderwijs*. Amersfoort: CPS Onderwijsontwikkeling en advies

Harinck F. (2010). *Basisprincipes praktijkonderzoek*, Antwerpen-Apeldoorn: Garant

Inspectie van het onderwijs (2011). *Rapport van bevindingen kwaliteitsonderzoek bij basisschool X*. Geraadpleegd op: 8 maart 2012, via <http://toezichtkaart.owinsp.nl/schoolwijzer?sector=PO&schoolnaam=Sint+Anthonius&plaatsnaam=Oud-Vossemeer&submit=Start+zoeken>

Kallenberg T, Koster B, Onstenk J, Scheepsma W. (2011). *Ontwikkeling door onderzoek*, Amersfoort: Thieme-Meulenhof.

Koekebacker E. (2010) Special over begrijpend lezen, *Didactief*, oktober 2010

National Reading Panel (2011). *Text comprehension instruction*. Geraadpleegd op: 18 januari 2012, via <http://www.nichd.nih.gov/publications/pubs/PRF-teachers-k-3-text.cfm>

Stoeldraijer J. en Förrer M (2008) Paper Effectiever en Efficiënter werken aan Begrijpend Lezen, *Taalpilots onderwijsachterstanden*.

Vernooy K. (2007) Effectief leesonderwijs nader bekeken, technisch lezen, woordenschat, leesstrategieën in samenhang, *Digitale implementatiekoffer Taalbeleid Onderwijsachterstanden*.

Young & Connected (2007). *Handleiding Kidsweek in de klas. Schooljaar 2011-2012*. Geraadpleegd op: 5 januari 2012, via <http://www.kidsweek.nl>

Bijlage 1: Notities beoordeling inspectie

De resultaten van de leerlingen aan het eind van de basisschool liggen ten minste op het niveau dat op grond van de kenmerken van de leerlingenpopulatie mag worden verwacht. Hierop scoort school X onvoldoende.

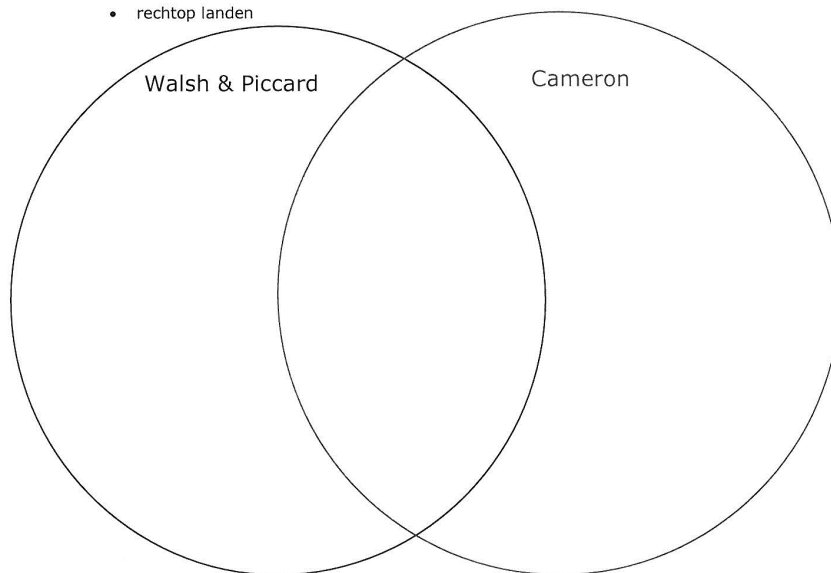
De taalresultaten van de leerlingen aan het eind van de basisschool liggen ten minste op het niveau dat op grond van de kenmerken van de leerlingenpopulatie mag worden verwacht. Hierop scoort school X onvoldoende.

Tevens staat in het rapport het volgende genoteerd:

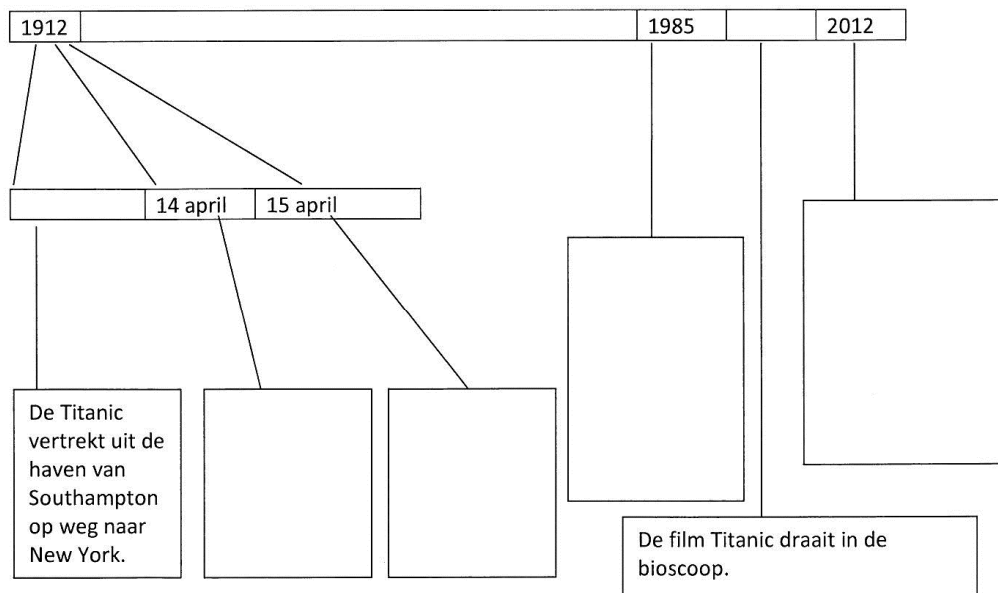
De school beschikt over actuele methoden voor taal en rekenen die aan de kerndoelen voldoen. In het afgelopen jaar zijn voor taal en rekenen-wiskunde nieuwe methoden geïmplementeerd. Omdat de resultaten achterbleven bij de verwachting, is sinds september 2011 de aanpak voor begrijpend lezen gewijzigd.

Bijlage 2: voorbeeld van een sleutelschema

- soort luchtballon
- regisseur
- 1960
- documentaire maken
- duikboot
- 2012
- marineluitenant en diepzeeonderzoeker
- solo
- met zijn tweeën
- foto's mislukt
- 3D-opnames
- Marianentrog
- verticale torpedo
- rechtop landen

Voorbeeld van een Venn-diagram

Voorbeeld van een tijdlijn

Bijlage 3: verdieping leesstrategieën Förrer en van de Mortel (2010)

Strategie 1: Voorspellen

Als een lezer deze strategie gebruikt dan maakt hij een inschatting van wat er zou kunnen geburen op basis van beschikbare informatie. De strategie wordt toegepast voor en tijdens het lezen. Het later nagaan of de voorspelling klopte, hoort ook bij deze strategie. Voor het lezen bekijkt de lezer de tekst en let op de titel, de voor- en achterkant van het boek, de inhoudsopgave, koppen en tussenkoppen, illustraties op de voorkant en in de tekst, opvallende woorden. Wanneer de lezer dit bekeken heeft, krijgt de lezer een idee waar de tekst over gaat. De lezer herkent het soort tekst en de structuur van de tekst, de lezer verbindt het onderwerp met eigen ervaringen, de lezer verbindt het onderwerp met kennis, die al eerder op school aangeboden is, de lezer verbindt het onderwerp met kennis die hij al heeft over een onderwerp. De voorspelling die een lezer kan maken, hangt wel nauw samen met de kennis die de lezer al van het onderwerp heeft. Tijdens het lezen van een tekst gaat het voorspellen door. De lezer zal tijdens het lezen nagaan of zijn voorspelling klopt of dat deze bijgesteld dient te worden.

Voor deze strategie wordt het volgende symbool gebruikt: Verrekijker.

Strategie 2: Vragen stellen

Als een lezer de strategie vragen stellen gebruikt dan brengt hij vragen onder woorden die de tekst bij hem oproept. Tijdens het lezen gaat hij op zoek naar antwoorden op deze vragen. De strategie vragen stellen wordt ook weer voor, tijdens en na het lezen ingezet. Wanneer lezers van tevoren en tijdens het lezen vragen stellen aan zichzelf gaan ze tijdens het lezen op zoek naar de antwoorden. Dit zorgt ervoor dat de lezer de tekst actief leest. Vragen kunnen bijvoorbeeld gericht zijn op: verduidelijking, wat een woord betekent, specifieke informatie, over personen, bedoelingen van de schrijver, over de opbouw en structuur van de tekst. Ook bij de andere leesstrategieën wordt de strategie vragen stellen ingezet.

Voor deze strategie wordt het volgende symbool gebruikt: Microfoon.

Strategie 3: Visualiseren

Als de lezer de strategie visualiseren gebruikt dan leeft hij bij het lezen van de tekst zich in met alle zintuigen. Doordat een lezer visualiseert wordt de tekst persoonlijk en wordt de tekst met zijn eigen wereld verbonden. Dit zorgt ervoor dat de lezer plezier heeft in het lezen en de informatie uit de tekst beter onthoudt. Het is wel makkelijker om te visualiseren als de lezer al ervaringen uit eigen leven heeft. Het is van belang dat de leerkracht regelmatig vooraf aan de les visualiseert met behulp van diverse media.

Voor deze strategie wordt het volgende symbool gebruikt: fotocamera.

Strategie 4: Verbinden

Als een lezer de strategie verbinden gebruikt dan brengt hij de tekst in verband met wat hij al weet en meegemaakt heeft. Verbindingen worden gemaakt tussen de tekst en eigen ervaringen, de tekst en de kennis van de wereld, de tekst en andere teksten die de lezer gelezen heeft. Voor deze strategie is het nodig dat de lezer kennis van de wereld en verschillende soorten ervaringen heeft. Dit zorgt ervoor dat hij de tekst beter kan begrijpen. De nieuwe informatie uit de tekst verbindt de lezer dan weer aan wat hij al weet. Dit zorgt ervoor dat de lezer de tekst betrokken leest.

Voor de ze strategie wordt het volgende symbool gebruikt: ketting met hangslot.

Strategie 5: Samenvatten

Als een lezer de strategie samenvatten gebruikt, gaat hij op zoek naar de hoofdgedachte en de belangrijkste informatie in een tekst. De samenvatting kan zowel mondeling als schriftelijk zijn. Er zijn verschillende redenen om samen te vatten, maar hier is het de bedoeling dat de leerlinge informatie verwerven en onthouden. Dit hangt wel samen met het doel dat je hebt bij het lezen. Je hoeft alleen hetgeen te gebruiken wat antwoord geeft op de vragen die je van tevoren gesteld hebt. De strategie samenvatten wordt zowel tijdens als na het lezen ingezet. Bij het samenvatten let de lezer op: de titel en de voorkant, de achterflap, de inhoudsopgave, belangrijke zinnen, opvallende woorden, getallen, details die vaker terugkomen, informatie in tabellen, schema's en grafieken, illustraties, opsommingen, vragen die de schrijver stelt, tussentijdse samenvattingen die de schrijver geeft en verrassende wendingen in het verhaal of betoog. Het verkort weergeven van de tekst in een schema valt ook onder samenvatten. Voorbeelden van dit soort schema's zijn: woordveld of mindmap, tabel, stroomschema, tijdlijn of tijdbalk, venndiagram, boomdiagram.

Voor deze strategie wordt het volgende symbool gebruikt: zeef.

Strategie 6: Afleiden

Als een lezer de strategie afleiden gebruikt, leest hij tussen de regels door. Afleidingen hebben te maken met het begrijpend van figuurlijk taalgebruik en metaforen. Afleidingen maken kan op verschillende niveaus. De lezer moet relaties leggen tussen de tekst en eigen kennis. Kennis van de wereld maakt het leggen van relaties gemakkelijker. Ook kennis van figuurlijk taalgebruik helpt hierbij. Het leren omgaan is een eenvoudige vorm van afleiden. De strategie visualiseren ondersteunt de strategie afleiden.

Voor deze strategie wordt het volgende symbool gebruikt: Zaklantaarn.

Bijlage 4: Kijkwijzer observatie lessen begrijpend lezen

Strategie	Waargenomen; ja / nee	Door wie? Leerkracht / leerling
Voor het lezen:		
Voorspellen		
Vragen stellen		
Tijdens het lezen:		
Voorspellen		
Vragen stellen		
Visualiseren		
Verbinden		
Samenvatten		
Afleiden		
Na het lezen:		
Vragen stellen		
Verbinden		
Samenvatten		

Bijlage 5: Checklist; strategie aanbod in de methode.

Strategie	Methode Kidsweek
Voor het lezen:	
Voorspellen	
Vragen stellen	
Tijdens het lezen:	
Voorspellen	
Vragen stellen	
Visualiseren	
Verbinden	
Samenvatten	
Afleiden	
Na het lezen:	
Vragen stellen	
Verbinden	
Samenvatten	

Strategie	Methode Nieuwsbegrip
Voor het lezen:	
Voorspellen	
Vragen stellen	
Tijdens het lezen:	
Voorspellen	
Vragen stellen	
Visualiseren	
Verbinden	
Samenvatten	
Afleiden	
Na het lezen:	
Vragen stellen	
Verbinden	
Samenvatten	

Strategie	Methode Cito Hulpboek Begrijpend Lezen
Voor het lezen:	
Voorspellen	
Vragen stellen	
Tijdens het lezen:	
Voorspellen	
Vragen stellen	
Visualiseren	
Verbinden	
Samenvatten	
Afleiden	
Na het lezen:	
Vragen stellen	
Verbinden	
Samenvatten	

Bijlage 6: Kijkwijzer; observatie lessen begrijpend lezen
Ingevuld voor Nieuwsbegrip op 20-03-2012
Door: S. P

Strategie	Waargenomen; ja / nee	Door wie? Leerkracht / leerling
Voor het lezen:		
Voorspellen	Ja; er wordt gekeken naar: - De titel - De kopjes - De illustraties - Opvallende woorden in de tekst Vervolgens wordt er een voorspelling gemaakt waar de tekst over zal gaan.	Leerkracht
Vragen stellen	Ja; een leerling geeft zelf na de voorspelling aan wat ze er al van weet.	Leerling
Tijdens het lezen:		
Voorspellen	Ja; een kopje was voor het lezen niet duidelijk. De leerkracht geeft tijdens het lezen aan bij dit stukje tekst goed te kijken waar het over gaat. Een leerling reageert door aan te geven dat hij misschien weet waar het over gaat.	Leerling
Vragen stellen	Ja; de leerkracht vraagt na een stukje tekst wat ermee bedoeld wordt.	Leerkracht
Visualiseren		
Verbinden		
Samenvatten	Ja; tijdens het lezen moeten de leerlingen belangrijke woorden onderstrepen	Leerkracht
Afleiden	Ja; tijdens het lezen moeten de leerlingen letten op verbanden.	Leerkracht

Na het lezen:		
Vragen stellen	Ja; de vragen wie, wat, waar, wanneer, waarom hoe worden na de tekst besproken.	Leerkracht.
	Ja; de vraag klopte de voorspelling wordt na het lezen beantwoord.	Leerkracht.
Verbinden		
Samenvatten	Ja; de opdracht na het lezen is om de belangrijkste zinnen van elk kopje op te schrijven. Dit gebeurt met behulp van de woorden die de leerlingen tijdens het lezen onderstreept hebben.	Leerkracht
	Ja; de opdracht na het lezen is het maken van een mindmap van de tekst.	

Door: collega

Strategie	Waargenomen; ja / nee	Door wie? Leerkracht / leerling
Voor het lezen:		
Voorspellen	Ja	Leerling
Vragen stellen	Ja	Leerkracht
Tijdens het lezen:		
Voorspellen	Ja	Leerling
Vragen stellen	Ja	Leerkracht
Visualiseren	nee	
Verbinden	nee	
Samenvatten	Ja	Leerkracht + leerling
Afleiden	nee	
Na het lezen:		
Vragen stellen	Ja	Leerkracht.

Verbinden	Nee	
Samenvatten	Ja	Leerkracht

Bijlage 7: Checklist; strategie aanbod in de methode ingevuld

Strategie	Methode Kidsweek	Methode Nieuwsbegrip	Methode Cito Begrijpend Lezen	Hulpboek
Voor het lezen:				
Voorspellen	De strategie: wat zal ik lezen? De strategie: wat weet ik al?	Via het stappenplan; kijk naar de tekst en doe een voorspelling waar de tekst over gaat.		
Vragen stellen	De strategie: wat weet ik al?	Via het stappenplan; wat weet ik er al van? Wat heb ik gehoord of gelezen?		
Tijdens het lezen:				
Voorspellen		In de handleiding; er worden voorspellingen gedaan en gecontroleerd over delen van de tekst.		
Vragen stellen	De strategie: Welke vragen heb ik? Wat is het antwoord? De strategie: Wat doe ik als ik het niet meer snap?	Via het stappenplan; stel vragen over het belangrijkste van de tekst. Wie, wat, waar, wanneer, waarom en hoe?		
Visualiseren				
Verbinden	De strategie: Wat weet ik al?			

Samenvatten		Via het stappenplan; onderstreep belangrijke en signaalwoorden, let op verbanden.	
Afleiden		Via het stappenplan; onderstreep belangrijke en signaalwoorden, let op verbanden.	
Na het lezen:			
Vragen stellen	De strategie: Wat heb ik gelezen? De strategie: Heb ik mijn leesdoel bereikt? Wat kan ik verder doen?	Via stappenplan; klopte mijn voorspelling?	Bij de verwerkingsopdrachten.
Verbinden	De strategie: Wat weet ik al?		
Samenvatten	De strategie: Wat heb ik gelezen?	Via stappenplan; kan je de tekst nu samenvatten. Vertel in een paar zinnen waar de tekst over gaat.	Soms bij de verwerkingsopdrachten.

Voor het lezen

Voorspellen:

Bekijk de tekst en let op:

- *De titel*
- *Koppen en tussenkoppen*
- *Illustraties*
- *Opvallende woorden*

Waar denk je dat de tekst over gaat?

Wat voor soort tekst is het?

Vragen stellen:

Waar verwacht ik in de tekst antwoord op te vinden?

Wat weet ik er al van?

Tijdens het lezen

Voorspellen:

Klopt mijn voorspelling?
Of gaat het anders?

Vragen stellen:

Stel vragen over het belangrijkste van de tekst:

*Wie, Wat, Waar,
Wanneer, Waarom, Hoe?*

Visualiseren:

Welk beeld heb ik hierbij in mijn hoofd?

Wat vind ik hiervan?

Verbinden:

Heb ik dit wel eens zelf meegemaakt?

Heb ik hierover al eens meer gehoord?

Heb ik hierover al eens wat gelezen?

Samenvatten:

Onderstreep belangrijke woorden en signaalwoorden.

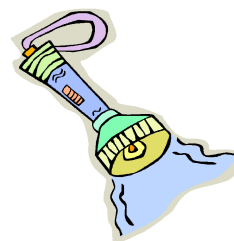
Maak aantekeningen in de kantlijn van de tekst.

Afleiden:

Let op verbanden in de tekst.

Wat staat er letterlijk, maar wat bedoelt de schrijver hiermee?

Na het lezen

Vragen stellen:

Klopte mijn voorspelling?

Heb ik antwoord gekregen op de vragen die ik voor het lezen gesteld heb?

Verbinden:

Heb ik dit wel eens zelf meegemaakt?

Heb ik hierover al eens meer gehoord?

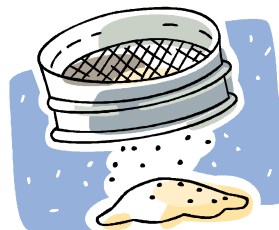
Heb ik hierover al eens wat gelezen?

Samenvatten:

Kan ik de tekst samenvatten in:

- In eigen woorden
- Woordveld of mindmap
- Tabel
- Een stroomschema
- Een tijdlijn
- Een venndiagram
- Een boomdiagram

Bijlage 9: Kijkwijzer observatie lessen begrijpend lezen
Ingevuld voor Nieuwsbegrip op 11-04-2012
Door: S.P

Strategie	Waargenomen; ja / nee	Door wie? Leerkracht / leerling
Voor het lezen:		
Voorspellen	Ja; leerling vertelt wat we als eerste moeten doen. Er wordt antwoord gegeven op de vraag waar denken we dat de tekst over zal gaan	Leerling
Vragen stellen	Ja; een leerling vertelt dat hij er al iets over gehoord op het nieuws. De leerlingen hebben aangegeven wat ze verwachten in de tekst antwoord op te vinden.	Leerling
Tijdens het lezen:		
Voorspellen	Ja	Leerling
Vragen stellen	Ja; de vragen wie, wat, waar, wanneer, waarom en hoe worden door de leerlingen beantwoord tijdens het lezen van de tekst	Leerkracht
Visualiseren	Ja	Leerkracht
Verbinden	Ja; een andere soortgelijke situatie wordt door de leerlingen genoemd	Leerling
Samenvatten	Ja; de leerlingen onderstrepen tijdens het lezen de belangrijke woorden	Leerling
Afleiden	Ja; staat er letterlijk wat de schrijver bedoelt.	Leerkracht
Na het lezen:		

Vragen stellen	Ja; klopte de voorspelling. En hebben we antwoord gekregen op de vragen die we voor het lezen gesteld hebben.	Leerkracht
Verbinden	Ja	Leerkracht
Samenvatten	Ja; een leerling vat de tekst in 2 of 3 zinnen samen. In de opdrachten maken de leerling tijdlijn schema	Leerling

Door: collega

Strategie	Waargenomen; ja / nee	Door wie? Leerkracht / leerling
Voor het lezen:		
Voorspellen	ja	leerling
Vragen stellen	ja	leerling
Tijdens het lezen:		
Voorspellen	Ja	leerling
Vragen stellen	Ja	leerkracht
Visualiseren	Ja	leerling
Verbinden	Ja	leerling
Samenvatten	Ja	leerling
Afleiden	Ja	leerkracht
Na het lezen:		
Vragen stellen	Ja	leerling
Verbinden	Ja	leerkracht
Samenvatten	Ja	leerling

Opmerking:

Tijdens het lezen: instructiegroep. Anderen werken met stappenplan.